

Nr 81.

Ankom till riksdagens kansli den 30 maj 1919 kl. 1/2 5 e. m.

Utlåtande, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning angående statsbidraget till riksgäldskontorets änke- och pupillkassa m. m.

I en till bankoutskottet avlåten den 20 maj 1919 dagtecknad skrivelse hava fullmäktige i riksgäldskontoret anført följande:

»Vid riksgäldskontoret finnes sedan längre tid tillbaka inrättad en änke- och pupillkassa, vars ändamål är att bereda pension åt änkor och barn efter avlidne tjänstemän och vaktmästare i riksgäldskontoret och f. d. generalassistentkontoret. Enligt det för kassan gällande reglementet, vilket den 24 april 1890 fastställdes av fullmäktige i riksgäldskontoret, utgår pension till änka och barn efter avliden delägare med en fjärdedel av den ordinarie lön, som den avlidne senast vid detta verk innehåft. Fördelningen av pensionerna är bestämd på följande sätt.

Efterlämnar delägare både änka och pensionsberättigade barn, tillfaller halva pensionsbeloppet änkan och andra hälften barnen, ett eller flera. Efterlämnar delägare änka men icke något till pension berättigat barn, åtnjuter änkan ensam hela pensionen. Efterlämnar delägare barn, men icke änka, åtnjuter barn, ett eller flera, hela pensionsbeloppet. Efterlämnar delägare flera till pension berättigade barn, bör pensionsbeloppet mellan dem lika fördelas.

Pensionerna för barn efter avliden delägare upphöra att utgå, för son vid fyllda 21 år och för dotter, då hon uppnått 25 år eller dessförinnan, om hon träder i gifte. Om pension uppburits av flera pensionärer gemensamt och pensionsrätten för någon av dem upphör, inträda de övriga i dennes rätt. Härjämte är i kassans reglemente stadgat, att delägares efterlämnade döttrar, en eller flera, som uppnått femtio års ålder och icke äro eller varit gifta, äga att vid denna ålder komma i åtnjutande av pension, vilken dock ej får överstiga hälften av pensionsbeloppet efter samma delägare. Finnas flera systrar, för vilka beviljandet av sådan pension kan ifrågakomma, må den, som först uppnått 50 år, uppbära hela denna pensionsandel,

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 8 saml. 53 häft. (Nr 81.)

till dess en eller annan av hennes systrar blir pensionsmässig, varefter pensionsbeloppet mellan dem lika fördelas. Då någon av dessa systrar avlider, tillträder den eller de efterlevande den pension, den avlidne innehåft.

Ifrågavarande kassa är enligt beslut av riksdagen berättigad att under vissa villkor uppbära ett statsbidrag av högst 2,250 kronor. Här om meddelas i § 32 mom. 2 i) av riksgäldskontorets reglemente följande bestämmelser:

'Därest änke- och pupillkassans vid riksgäldskontoret avslutade och vederbörligen granskade räkenskaper för tiden till och med det år, då nästa riksdag slutar, skulle visa, att kassans inkomster under året understigit de utbetalningar, som där under ålegat kassan, må den sålunda uppkomna bristen gottgöras inom ett belopp av högst 2,250 kronor för året, dock under förbehåll, att vad utav denna anslagssumma för ett år ej behövt användas icke får för ett annat år av kassan tillgodonjutas, och under villkor, att delägarnas bidrag under tiden utgå utan förminskning av deras uti det för kassan nu gällande reglemente bestämda belopp, samt att pensionerna för änkor och barn efter ämbets- och tjänstemän samt vaktbetjänte vid riksgäldskontoret icke få höjas utöver en fjärdedel av den ordinarie lön, vilken den avlidne delägaren senast vid detta verk innehåft, och för tjänstemäns samt vaktbetjäntes vid f. d. generalassistentkontoret efterlämnade änkor och barn icke utöver fem sextondelar av det lönebelopp, efter vilket den för sistnämnda kontors tjänstemannapersonal stadgade årliga avgift till samma kassa blivit beräknad och vederbörligen inbetald.'

Då riksgäldskontorets änke- och pupillkassa sedan flera år lämnat ett betydande överskott, har fråga uppkommit, huruvida icke dess ställning kunde medgiva en höjning av pensionerna, utan att för detta ändamål någon stegring av pensionsavgifterna behövde äga rum. I anledning härav anhöllo fullmäktige i skrift till kungl. försäkringsinspektionen, att genom dess försorg utredning måtte verkställas angående kassans ekonomiska bärkraft. Den begärda utredningen, som på uppdrag av försäkringsinspektionen verkställdes av t. f. förste aktuarien Olof Ericson, inkom till riksgäldskontoret i september 1918. Sedermera har chefen för försäkringsinspektionen, överdirektören P. G. Laurin, på anmodan av fullmäktige den 15 april 1919 avgivit yttrande rörande grunderna för en eventuell höjning av de från kassan utgående pensionerna. I sitt yttrande kommer överdirektör Laurin till det resultat, att, med bibehållande i övrigt av nuvarande bestämmelser rörande pensionernas storlek, en förhöjning av *barnpensionerna* till samma belopp, som beträffande civilstatens änke- och pupillkassa äro bestämda, skulle kunna äga rum.

Sedan tillfälle beretts delägarna i riksgäldskontorets änke- och pupillkassa att taga del av nyssnämnda utredning och yttrande, hava delägarna vid sammanträde den 10 innevarande maj fattat beslut om vissa ändringar i nu gällande bestämmelser om pensionernas belopp och deras fördelning m. m. Detta beslut är av följande innehåll:

Pension utgår för år räknat:

- a) för änka ensam med det delaktighetsbelopp ¹⁾, som senast varit för mannen gällande;
- b) för änka jämte ett eller flera pensionsberättigade barn med den änka

¹⁾ Delaktighetsbeloppet är lika med en fjärdedel av den ordinarie lön, som den avlidne delägaren senast vid riksgäldskontoret innehåft.

ensam tillkommande pension, förhöjd med fyrtio procent för ett barn och därutöver med tio procent för varje ytterligare barn;

c) för pensionsberättigade barn, då änka ej finnes:

om endast ett barn finnes, med hälften av den änka ensam tillkommande pension;

om barnen äro två, med hela omförmälda pension;

om barnen äro tre eller flera, med sistnämnda pension, förhöjd med fyrtio procent, därest barnen äro tre, samt därutöver med tio procent för varje ytterligare barn.

Av pension för änka med barn njute änkan så stor del, som motsvarar åttio procent av den änka ensam tillkommande pension, samt barnet eller barnen återstoden. Finnas barn av särskilda äktenskap, tillkomme dock änkan endast så stor del av pensionen, som utgör femtio procent av den änka ensam tillkommande pension, och återstoden tillfalle barnen. Pension för barn delas emellan dem efter huvudtalet. Änka vare berättigad uppbära pension för eget barn, där ej visas, att barnet uppfostras av annan.

Så länge kassans ställning det medgiver, skola såväl nu utgående pensioner som de pensioner, som framdeles komma att beviljas, ökas med tjugufem procent. En på matematiska beräkningar grundad utredning angående kassans bärkraft skall verkställas vart tredje år, första gången under år 1922.

Pension för barn efter avliden delägare upphör att utgå, då barnet uppnått 21 års ålder, samt dessförinnan för dotter, då hon träder i gifte.

Stadgandet i § 16 mom. b) angående rätt för delägarers efterlämnade döttrar, som uppnått 50 års ålder och icke äro eller varit gifta, att vid denna ålder komma i åtnjutande av pension, upphäves.

I sammanhang härmed hava delägarna för sin del beslutat, att ovanstående förändrade stadganden skola träda i kraft vid början av år 1920, ävensom beträffande övergången från gammal till ny stat stadgat, att delägare, som vid nämnda tidpunkt vunnit inträde i kassan och som ej vill underkasta sig den förändring i pensionsrätten, som följer av upphävandet av föreskriften i § 16 mom. b) i kassans reglemente (angående pension åt äldre ogifta döttrar), bör sådant skriftligen hos kassans förvaltare anmäla senast den 31 januari 1920, varefter hans döttrar komma att bibehållas vid den rätt till pension vid fyllda 50 år, som tillkommer dem enligt berörda reglements föreskrift; dock äro änka och barn efter delägare, som inom behörig tid gjort sådan anmälan, ej berättigade att uppbära omförmälda tillägg av 25 procent å de ordinarie pensionsbeloppen.

En jämförelse mellan de nu gällande pensionsbestämmelserna och delägarnas här ovan återgivna beslut utvisar att, därest detta senare fastställes, en avsevärd förbättring av pensionsvillkoren därigenom skulle vinnas. För närvarande utgår pensionen till efterlevande medlemmar av delägarers familj med ett konstant belopp, oberoende av pensionstagarnas antal. Ensam änka åtnjuter sålunda samma pension som änka med ett, två eller flera barn; i alla dessa fall utgår pensionen med hela delaktighetsbeloppet. Enligt de nya bestämmelserna skulle ensam änka erhålla samma pension som förut, men däremot, om såväl änka som barn finnas, pensionsbeloppet ökas med 40 procent för ett barn, 50 procent för två barn, 60 procent för tre barn o. s. v. Vidare medför delägarnas beslut en förmån, vartill någon motsvarighet nu ej finnes, nämligen 25 procents höjning såväl å redan beviljade

pensioner som ock å dem, som under framtiden komma att utgå. Rätten till denna höjning är dock endast villkorlig; de 25 procenten å grundpensionerna utgå nämligen endast så länge kassans ställning det medgiver.

Å andra sidan innebära de av delägarna godkända bestämmelserna i vissa fall en försämring av pensionsvillkoren, som i någon mån motväger de nya förmaner, för vilka redogörelse nyss lämnats. Sålunda försvinner rätten till pension för äldre ogifta döttrar, något som avsevärt bidrager till stärkande av kassans ekonomi. Om kassadelägare vid sin död endast efterlämnar *ett* barn, äger detta enligt nuvarande reglemente att i pension uppbära samma belopp som änka, men enligt de nya bestämmelserna endast hälften av änkepensionen. Slutligen hava delägarna beslutat, att pension för dotter efter avliden delägare skall upphöra att utgå vid samma tidpunkt som för son, eller vid 21 års ålder. Även detta innebär en försämring, då pension för dotter nu utgår intill dess hon fyllt 25 år.

På uppdrag av delägarna hava kassans förvaltare i skrivelse till fullmäktige av den 16 innevarande maj anhållit, att fullmäktige ville dels fastställa ifrågasvarande, av delägarna fattade beslut, dels söka hos riksdagen utverka rätt för kassan att för visst fall erhålla ett statsbidrag av högst 2,250 kronor årligen.

Vid föredragning av denna skrivelse avgav en av fullmäktige, professor G. Kobb ett skriftligt yttrande, vari han påvisar, att den föreslagna reglementsförändringen under nuvarande förhållanden kan utan fara för kassans bestånd företagas.

Såsom ovan meddelats, har riksdagen såsom villkor för utbetalningen av statsbidraget å högst 2,250 kronor stadgat, bland annat, att pensionerna från ifrågasvarande kassa ej få höjas utöver den gräns, som är angiven i § 32 mom. 2 i) av riksgäldskontorets reglemente. Då de nu ifrågasatta förändringarna av pensionsbeloppen innebära en dylik höjning, erfordras, för att kassans rätt till statsbidraget skall kunna bibehållas, särskilt medgivande därtill av riksdagen. I anledning härav hava fullmäktige — vilka ansett delägarnas beslut vara i sak väl motiverat — denna dag fastställt samma beslut under den förutsättning, att riksdagen lämnar sådant medgivande.

De nya pensionsbestämmelserna skola enligt delägarnas beslut träda i kraft den 1 januari nästkommande år. Då statsbidraget endast får användas till ersättning av brist, som enligt kassans för helt kalenderår avslutade räkenskaper uppkommit, inverka förändringarna ej på villkoren för det statsbidrag, som kan komma att utgå under år 1920. Först under därpå följande år, eller år 1921, kan en utbetalning av statsbidraget enligt de förändrade villkoren ifrågakomma, under förutsättning att kassans räkenskaper för närmast föregående år utvisa, att utgifterna överstigit inkomsterna och att brist sålunda uppkommit.

Fullmäktiges
hemställan.

Med åberopande av här ovan lämnade redogörelse få fullmäktige hemställa, att bankoutskottet ville föreslå riksdagen att beträffande det i § 32 mom. 2 i) av riksgäldskontorets nu gällande reglemente omförmälda statsbidraget till riksgäldskontorets änke- och pupillkassa fatta nedanstående beslut, att tillämpas från och med år 1921:

Därest änke- och pupillkassans vid riksgäldskontoret för helt år avslutade och vederbörligen granskade räkenskaper skulle visa, att kassans inkomster under året understigit de utbetalningar, som därunder ålegat kassan, må den sålunda uppkomna bristen gottgöras inom ett belopp av högst 2,250 kronor för året, dock

under förbehåll, att vad utav denna anslagssumma för ett år ej behövt användas icke får för ett annat år av kassan tillgodonjutas, och under villkor, att delägarnas bidrag under tiden utgå utan förminskning av deras uti det för kassan nu gällande reglemente bestämda belopp, samt att pensionerna för änkor och barn efter tjänstemän och vaktmästare vid riksgäldskontoret och f. d. generalassistentkontoret ej få höjas utöver de belopp, varmed de enligt kassadelägarnas den 10 maj 1919 fattade, av fullmäktige i riksgäldskontoret fastställda beslut skola utgå.»

Vid fullmäktiges skrivelse finnas såsom bilagor fogade dels den åberopade utredningen om kassans bärkraft, dels överdirektören P. G. Laurins och professorn G. Kobbs yttranden angående den föreslagna reglementsändringen.

Enligt riksdagens beslut är änke- och pupillkassan vid riksgäldskontoret berättigad att uppbära ett statsbidrag av högst 2,250 kronor årligen. Såsom villkor härför stadgas, att de från kassan utgående pensionerna ej få höjas utöver vissa maximibelopp, beräknade enligt de i § 32 mom. 2 i) av riksgäldskontorets nu gällande reglemente bestämda grunder.

Utskottet.

De av delägarna antagna nya bestämmelserna innebära emellertid dels vissa förändringar i avseende å grundpensionerna, vilka på det hela medföra en dylik höjning, dels att såväl alla nu utgående pensioner som ock de, vilka framdeles komma att beviljas, skola, så länge kassans ställning det medgiver, höjas med 25 procent. I gengäld mot sistnämnda höjning skulle emellertid rätten till pension för äldre ogifta döttrar efter avlidna delägare för framtiden upphöra.

Den på föranstaltande av fullmäktige verkställda utredningen angående kassans bärkraft giver vid handen, att densamma äger förmåga att bestrida de ökade utgifter, som föranledas av de ändrade bestämmelserna rörande grundpensionerna. Detsamma gäller även om ovan nämnda höjning av pensionerna med 25 procent; enligt vad professor Kobbs yttrande utvisar, kompenseras nämligen denna höjning genom bortfallandet av pensionerna till äldre ogifta döttrar.

Utskottet har med anledning härav ansett sig böra förorda fullmäktiges hemställan om att kassan fortfarande måtte få tillgodonjuta ifrågavarande statsbidrag, under villkor att pensionerna ej få höjas utöver de belopp, varmed de enligt delägarnas beslut den 10 maj 1919 skola utgå; och lärer nämnda villkor böra så förstås, att statsbidraget kan tagas i anspråk även i det fall, att kassans egna tillgångar ej förslå till den av delägarna beslutade höjningen av 25 procent å grundpensionerna.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 8 saml. 53 häft. (Nr 81.)

att riksdagen, med bifall till fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning, må beträffande det i § 32 mom. 2 i) av riksgäldskontorets nu gällande reglemente omförmälda statsbidraget till riksgäldskontorets änke- och pupillkassa fatta nedanstående beslut, att tillämpas från och med år 1921:

»Därest änke- och pupillkassans vid riksgäldskontoret för helt år avslutade och vederbörligen granskade räkenskaper skulle visa, att kassans inkomster under året understigit de utbetalningar, som därunder ålegat kassan, må den sålunda uppkomna bristen gottgöras inom ett belopp av högst 2,250 kronor för året, dock under förbehåll, att vad utav denna anslagssumma för ett år ej behövt användas icke får för ett annat år av kassan tillgodonjutas, och under villkor, att delägarnas bidrag under tiden utgå utan förminskning av deras uti det för kassan nu gällande reglemente bestämda belopp, samt att pensionerna för änkor och barn efter tjänstemän och vaktmästare vid riksgäldskontoret och f. d. generalassistentkontoret ej få höjas utöver de belopp, varmed de enligt kassadelägarnas den 10 maj 1919 fattade, av fullmäktige i riksgäldskontoret fastställda beslut skola utgå.»

Stockholm den 30 maj 1919.

På bankoutskottets vägnar:

ERNST HEDENSTIERNA.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

av första kammaren: herrar *Hedenstierna*, *Neiglick*, *Ernhörning*, *Stenberg* och *Lindgren* samt

av andra kammaren: herrar *Gustafsson* i Örebro, *Bogren*, *Borg*, *Sommelius*, *Edbom*, *Borggren*, *Bäcklund* och *Andersson* i Milsmaden.
